

KICSODA TUDJA AZ EMBEREK KÖZÜL AZ EMBER DOLGAIT?

1Kor 2, 11—15

„A titkok az Úréi, a mi Istenünkéi . . .“. A múlt vasárnap e bibliai vers alapján indultunk el a titok megismerésének útján, Mózeszt választva útitársul.

Ez alkalommal Pál apostolhoz szegődünk, hogy a titkot, a rejtelmet úgy is megvizsgáljuk, ahogy az az emberi lélekben és közösségben jelentkezik és megnyilvánul. A titkok ugyanis nemcsak az Úréi: az emberi lélek, mint Isten szellemének egy paránya szintén a rejtelmek világához tartozik, lelkünkben és lelkünk által a szellemvilág titokzatosságának részesei vagyunk.

Az ember egyik legszebb önmeghatározása számomra Ady Endre „Szeretném ha szeretnének“ című verse, s talán azért, mert benne a titok, a rejtelem is felbukkan. Hadd idézzük fel most együtt e verset „Sem utódja, sem boldog őse, / Sem rokona, sem ismerőse / Nem vagyok senkinek, / Nem vagyok senkinek. /! Vagyok, mint minden ember: fenség, / Észak-fok, titok, idegenség, / Lidérces, messze fény, / Lidérces, messze fény. / De, jaj, nem tudok így maradni, / Szeretném magam megmutatni, / Hogy látva lássanak, / Hogy látva lássanak. /! Ezért minden: önkínzás, ének: / Szeretném, hogyha szeretnének /! S lennék valakié, / Lennék valakié“.

Összecseng ez a vers Pál apostol szavaival: „Kicsoda tudja az emberek közül az ember dolgait? Bizony, titkok otthona az emberi lélek s a szokrátészi „ismerd meg önmagadat!“ ezért maradt ma is az egyik legnagyobb emberi feladat. Végző soron Isten titkait is azért kutatjuk, hogy általa megértsük életünket, önmagunkat; Freud óta nagyon sokat fejlődött a lélektan, tudományá lépett elő az, ami addig homályos és bizonytalan kísérlet volt csupán. Ma tudományos módszerekkel hatolnak le az emberi lélek olyan mélységeibe, amelyek régen csak a vallásos élmény és az álom útján jelezték létezésüket. A titkok azonban titkok maradtak: senki sem tudta felszámolni őket.

Csupán köznapi emberek vagyunk, de ez nem jelenti azt, hogy „egyszerű“ emberek. Minden ember lelki világa egyformán bonyolult, s tudatos és tudattalan rezdüléseiben ugyanaz a vágy munkál: szeressenek minket és legyünk valakié. Ezért van minden: rejtőzködésünk és kitárulkozásunk; önkínzásunk éneke mindenkor a szeretetért eseng, a valóság nyelvén: Istenért és az ő országáért. Néha úgy érezzük, hogy benne élünk, máskor elérhetetlenül távolinak tűnik; Istenországa néha bizonyosság, máskor kétség és majdnem mindenkor rejtelem. Mégis, nemcsak Mózes az, aki azzal bíztat, hogy Isten titkai a kinyilatkoztatás által a mieink és a mi fiainkéi: Jézus is ezt állítja. Máté evangéliuma szerint így szólt tanítványaihoz: „néktek megadatott, hogy érthessétek a mennyek országának titkait“ (13,11). A titkolózás és kitárulkozás kettőssége nemcsak Istenre, hanem az emberi lélekre is jellemző, s a cél itt is ugyanaz: az ismeret előrehaladása a szeretet útján. A titok az ember személységéhez tartozik, s mint ilyen a szellem hatalmát igazolja.

Hogyan van hát jelen a titok a lelkünkben, életünkben? A titok egyrészt az emberi személyiség védelmét szolgálja, épségének, egészségének biztosítója. A szemérmes rejtőzködés a lélek érzékeny mélységeit óvja a külvilág durvaságától, erős fényétől, mely kiegyetné, elpusztítaná. Mint magzatot az anyaméh, úgy védenek bennünket titkaink. Néha önmagunk ellen is védelemre szorulunk: aki túl mélyre hatol önmaga lelkében, megsérti azt, aki személyiségének titkait durván feszegeti, önmagába zuhanhat. Semmilyen pusztulás nem olyan megrázó, mint az öntudatát elvesztett személyiség üressége: nem tudunk fájdalom nélkül az eszelősök szemébe tekinteni. A lélek kincseit, értékeit el kell rejteni az illetéktelen tekintet elől, nem tárhatóak fel büntetlenül az egész világ előtt. Bár értelmétől eltérünk, idéznem kell mégis Jézus hasonlatát: a mennyeknek országa olyan, mint a szántóföldbe elrejtett kincs. A titkok Istenországa értékeit védik lelkünkben, hogy el ne kallódjának, meg ne kopjanak. Az értékek birtoklásában segítenek minket s ezzel emberségünk alapját képezik. Isten teremtő és romboló munkájában egyedül Ő tudta azt a percet, amikor az épülő ház alapjába elülteti őket, vagy amikor a romok alól kiássa és egybegyűjti. Számunkra a titkok védelmében való birtoklásuk az élet: nevetés, amikor az ekevas egy-egy csillogó aranypénzt hoz a lélek barázdáiból a felszínre és sírás, mikor lelkünk háborgása az óceánmélyi kagylót igazgyöngyével a partra veti.

Nem véletlen, hogy évszázados tapasztalat és bölcsesség int arra, hogy vigyázzunk titkainkra, ne áruljuk el azokat a leghűségesebb barátunk se, ha nem akarjuk, hogy a világ elé kerüljenek. Aki titkán uralkodni tud, az szabad: aki elárulja titkát, rabszolgája lesz annak. A titok a mi vérünk s akinek elfolyik a vére, meghal. A titkát feltáró szív zizegő, őszi levél: éltető fájáról lehullva hideg és ellenséges szelek martaléka.

Hogy mit jelent a kitarukozás, számunkra a legszemléletesebben a bibliai Sámson és Delila történetéből mutatkozik meg. A szép feleség addig simogatta ölébe vonva férje fűrtjeit, amíg Sámson, azokkal együtt, hatalmát és szabadságát is elvesztette. Felesége szolgáltatva ki ellenségeinek: megvakítva kellett elviselnie a megaláztatás és rabság szenvedéseit, amelyektől csak a halál váltotta meg.

Vannak dolgok, amelyek sohasem volna szabad, hogy napfényre jöjjenek, mert halálosak: életeket gyilkolnak meg és perzselnek fel. Jobb ha egyedül alszik az, aki álmában beszélni szokott: öntudatlansága sem menti, ha, akár álm-szóval is, a szeretet, annak képességét megbénítja vagy meggyilkolja.

A titkok nemcsak összeköthetnek két embert, el is választhatják őket egymástól. Ébereknek kell lennünk: főleg azokkal szemben, akik értéktelen talán-nem-is-titok titkukkal lelkünk igazgyöngyét akarják megvásárolni! Jaj annak az embernek, aki mint kifosztott templom a szentség semmi nyomát sem őrzi magában! Jaj annak, akit a szeretet rabol ki.

Ezerszer áldott az, aki titkát feltárja a szeretet nevében és a szeretetben bízva, mert sebezten, kiszolgáltatva is Istenországa részese! Isten szeretete hozzáférhetővé tette számunkra az Ő titkait, az Ő szelleme hatni, érvényesülni akart s nincs ez másképp az emberi lélek világában sem. A titok a személyiség védelmét szolgálja, szabadságát, de útjában áll kibontakozásának és önmegmutatásának: ha fejlődni akar, a léleknek fel kell tépnie zsilipeit.

A szántóföld fölött láng gyúl ki és elárulja a benne rejtőző kincset.

A kagyló kiszolgáltatta a gyöngyöt, hogy szépsége találkozassék a nap sugarával. Az ember elárulja titkait, lelke megnyilatkozik, hogy megismertessék, hogy látva-lássák s részese legyen a szeretetnek, szeresse valaki!

Elárulta titkát Sámson, mert szeretett, elárulja bűnét a bűnös, mert a szeretet bocsánatára vágyik, mindannyian ezt tesszük naponta, bárhol is ellenkezik ez a józan megfontolással.

Nem tudunk egyedül élni, elpusztulunk lelkünk megnyitása nélkül, éltető levegőnk az őszinte vallomás. Barát a barátnak mondja el titkát, szerelmes szerelmesének. A hívó a papja előtt gyón, vonatok száguldanak az éjszakában, s idegenek tárják fel egymás előtt úgy a lelküket, ahogy ismerőseik előtt sohasem tennék. Kocsmaasztal fölé hajolva motyog a részeg, a költő, az író az alkotás gyötrő óráján azt mondja el mindenkinek, amit senkinek nem mondhat el (Karinthy).

Mindnyájunkban megvan a vallomás kényszere, s mindenki életébe eljön egyszer a teljes őszinteség pillanata. Mint földrengéskor leomló falak a lakások titkait, úgy mutatjuk meg magunkat ilyenkor. Nincs kivétel s az együttérzésben mutatkozik meg igazán, mennyire tiszteljük a lélek titkait és vallomásait: mélyen megrendülünk, ha valaki arra érdemesít, hogy feltárja előttünk lelkét. Camus írja, hogy nem szereti a mások titkait, de édeklí mások vallomása, megnyíló lelke. Mi is érezzük e perc fenétségességét, s szentségét, s ha igaz, hogy a hallgatás valaki előtt a legteljesebb megvetés jele, az is áll, hogy valaki meg nem hallgatása a legnagyobb emberi otrombaság és sértés. A szeretet mindent elfedez — írta Pál apostol — s ez a titkokra is érvényes. Aki nem vall néha önmagáról, az elvesztette hitét a szeretetben, az emberben s valószínű, imádkozni sem képes már.

Lehet, hogy kettősségében mai beszédem is ellentmondásosnak tűnik, akárcsak a múlt vasárnapi, mégsem érzem hiábavalónak. Meg kell tanulnunk: ha az élet, az értékek megőrzése polgárjogot ad a titoknak, szükségessé teszi a rejtőzködést, az élet fejlődése és az értékek érvényesülése kötelezővé teszi az egymás előtti bizalmas megnyilatkozást. Csak addig érezzük ezt ellentmondásosnak, amíg a szeretet ki nem békíti, hatalmába nem keríti lelkünket.

Sámson jut eszembe: elvesztette önmagát, súlyosan megszenvedett bizalmáért, de mit tehetett volna mást, hiszen szeretett?!

Ha a szeretet vágya visz rá titkod elárulására, a szeretet rabja leszel. Véred a titok, de ha szeretetért folyik el, a szeretetért halsz meg. Hideg és őszi szelek sodorják el a titkát vesztett lelket, de a szeretet örök tavasza felé. Meghalsz és ölsz a szörnyű bűnök bevallásával, de a szeretet bocsánatában újjászülethetsz és megeleveníthetsz lelkeket.

„Mert kicsoda tudja az emberek közül az ember dolgait, hanemha az embernek lelke...? — Pál kérdése, úgy érzem, sokáig fog még kísérni. Úgy ahogy Istent titokzatosságában is megtaláljuk, ismerjük, úgy kell keresnünk és ismernünk egymást, hogy utat nyissunk a szeretetnek, az O országának mi közöttünk. Nehéz az út lélektől lélekgig, de az egyetlen. Más nem adatott. A titkok és rejtelmek töredékes világa egésszé kell épüljön a szeretetben, hogy egymást látva „legyünk valakié“. Ezért élünk.

A magát rejtő és kijelentő Isten akarata, hogy szemérmesen kitaruló lelkek találkozásában itt legyen közöttünk, naponta megvalósuljon az Ő országa. Amen.

MEGTELIK MÉG A MI SZÁNK KACAGÁSSAL

Zsolt 126, 1—6.

Ha idézünk valamit, a hűség és tisztelet alapvető kötelességünké teszi, hogy pontosak legyünk. Jól ismertem ezt az íratlan törvényt, mégis megszegtem: egy alkalommal emlékezetemre támaszkodva idéztem a Szentírást, s akaratlanul ugyan, de megváltoztattam. Szomorú, reményt vesztett barátomat próbáltam vigasztalni, bátorítani, s így idéztem a felolvasott zsoltár sorainak egyikét: „megtelik még a mi száink kacagással!”

Hetek múltak el, magam is rászorultam a vigasztalásra. Fellapoztam a Zsoltárok könyvét, de ezt a verset nem találtam sehol. Az „öröm-üzenet“, amelyre szükségem lett volna, nem a jövő reménységével, hanem a múlt befejezettségével szólott hozzám: „akkor megtelt a mi száink nevetéssel“.

Fájt a tévedésem, úgy éreztem, végérvényesen elvesztettem valamit, ami nagyon szép és kedves volt számomra: mintha a jövő kitagadott volna, erőszakosan kényszerítve vissza a múltba.

A múltról és öntudatlan vétkemről a gyermekkori évek jutottak eszembe. Otthon, valahányszor szomorú voltam, édesanyám azonnal megérezte, s ő is elszomorodott. A hamisítás vétkét már akkor, gyermekszívvel elkövettem: mosolyogtam, hogy azt, aki szeretett, és aki aggódott értem, feleslegesen ne bántsam, ne szomorítsam.

Ma már az igazi szomorúságot megismerve, sem a zsoltárvers, sem a hajdani mosoly meghamisításáért nem érzem magam vétkesnek: ha valamit bánok, az csak az, hogy nem gyakrabban vétkeztem ily módon. Ami az emlékekből megmaradt, leszűrődött, az csupán egy kérdés, csendes tűnődés és töprengés. Azon gondolkodom egyre gyakrabban, hogy milyen különösek és furcsák is vagyunk mi emberek! Dante is vallotta ezt s hozzátette: „egyik szemünk sír, a másik nevet!“ s ez az ellentmondásosság valóban csak minket jellemez: minél szomorúbbak, reményvesztettebbek vagyunk, annál kétségbeesettebben szomjúhozuk, keressük a vidámságot a kacagást. Ha többre nem telik, legalább a vidámság látszatát igyekszünk megteremtteni, s az sem riaszt vissza ettől, hogy közben mindvégig tudjuk, önmagunkat is, egymást is becsapjuk. Miért tesszük ezt? Önvédelem, rejtőzködés vagy udvariasság rejlik e furcsaság mögött? Önzés-e ez a szeretetnek, amely bennünket összefűz vagy érénye?

Már jó ideje foglalkoztatnak e kérdések s nagyon szeretném, ha a mai vasárnapon megválaszolhatnánk **őket**.